

"Crisis geen reden om bij de pakken te gaan neerzitten"

GEBEURTENISSEN IN SURHUISTERVEEN TIJDENS DE JAREN 1930 - 1940

(deel I)

Door: Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost

In de volgende stukjes, die de volgende weken zullen verschijnen, staan centraal: de demping van de dorpsvaart over de gehele lengte in 1934 - 1935, de bouw van een dorpsstoren op het Torenplein in 1934 en het houden van de eerste tentoonstelling "de Survento" in 1936. Het was in die jaren crisistijd en dat komt in de beschrijving van de gebeurtenissen dan ook naar voren.

Demping vaarwegen

De eerste demping vond al plaats in het jaar 1821. De Kolk werd toen aan de Dellen dichtgegooid. De stuwende kracht voor verwezenlijking van dit project was de plaatselijke heelmeeester Steven Oenes van Kammen. Op zijn grafmonument bij de kerk in het centrum, wordt hij dan ook ondermeer als "dorpsverbeteraar" genoemd. Maar ruim een eeuw later, in 1934 - 1935, beleefde het dorp zijn grote ommekeer. Toen werd de schilderachtige Feanster feart over de gehele lengte gedempt. Wie het niet weet vindt uiterlijk in het tegenwoordige Surhuisterveen van de vroegere veenkolonie, vrijwel niets meer terug. Het was op 7 mei 1934 dat burgemeester en wethouders van Achtkarspelen in de raadsvergadering met het voorstel kwamen tot demping van de dorpsvaart te Surhuisterveen en het aanleggen van een haven aldaar. De demping was gevraagd door de Vereniging Plaatselijk Belang en 130 ingezetenen. De vaart zou worden gedempt tot even voorbij de voormalige dikke draai. Hierna kwam het voorstel in bespreking en uiteraard gaven verschillende vroede vaders hun commentaar. "De heer E. Kuiper (a.r.) staat uit den aard der zaak meer het graven van vaarten, in plaats van het dempen er van, voor". Kuiper was eigenaar van een scheepswerf bij Rohel aan het Kolonelsdiep. Als werkverschaffing (in die jaren was er een crisis met grote werkloosheid) vond hij de plannen uitstekend. "Een eventueel voorstel tot graven van een vaart naar Drachten zou sprekers warme belangstelling hebben, maar dat is maar een los daarheen geworpen opmerking". Verder had hij in de toelichting op het voorstel van b. en w. niets gemerkt van bezwaren uit het dorp en vroeg of zij er dan ook niet waren. Hierop reageerde Th. van der Meer (landarb. bond). "De inwoners van Surhuisterveen hebben zich bekeerd en hebben ook het nut ingezien van deze werken. Als de vaart wordt gedempt zullen zij tuintjes kunnen aanleggen". Blijkbaar waren er wel bezwaren geweest van de dorpsbewoners. Na nog een aantal opmerkingen van de andere leden, werd zonder hoofdelijke stemming accoord te gaan met het voorstel van burgemeester en wethouders en spoedig werd tot uitvoering overgegaan. De jaartallen 1934 - 1935 kenmerkten zich als een begin van een Nieuw - Surhuisterveen.

Bouw van een toren

Op initiatief van de Vereniging Plaatselijk Belang Surhuisterveen kwam het tot de bouw van een toren op de Kolk, maar dat had nogal wat voeten in de aarde om dit te verwezenlijken. Behalve een bouwvergunning was van gemeentewege toestemming nodig om de klokkentoren op de openbare weg te bouwen en ook de schoonheidscommissie moest goedkeuring geven. Daar kwam nog bij dat de commissaris van de koning in de provincie aan de burgemeester een brief had geschreven, "om alle middelen aan te grijpen om de bouwvergunning niet te verlenen". Nu lag er een verzoek van Plaatselijk Belang "om een gemeentelijke subsidie ad f. 3000,- voor den bouw van een volledigen steenen toren, waarin plaatsing van een uurwerk met klok, op den Kolk te Surhuisterveen. Genoemde vereeniging ziet geen kans bij de f. 2800,-, die ze thans beschikbaar heeft, nog een bedrag bijeen te verzamelen". Verder kunnen we in het voorstel van burgemeester en wethouders lezen: "De vraag, die de raad zich heeft te stellen, is thans: Wordt met dit verzoek een publiek belang gediend? Men begeert in Surhuisterveen, meer dan tot nu toe, een behoorlijke tijdsaanwijzing. Deze begeerte is verklaarbaar en vertegenwoordigt ontegenzeggelijk eenigszins een algemeen belang. Vervulling daarvan kan echter op verschillende manieren geschieden. Vooreerst door het plaatsen van elektrische klokken op verschillende punten van het dorp. Met een belangrijk minder bedrag dan het bijeengebrachte, is dat te bereiken. Men wenscht echter ook een hoorbare tijdsaanduiding door een slagwerk. Daarom acht men een klok noodig, die zich hoog in de lucht verheft". Na enige discussie werd het verzoek met algemene stemmen afgewezen. Men was van mening dat "in de huidige omstandigheden" de gemeente hiervoor geen offer kon brengen en dat er ook geen sprake was van een groot algemeen belang. De lezer moet zich wel bedenken dat in de jaren dertig van de vorige eeuw lang niet iedereen over een horloge beschikte. Maar de Feansters hielden vol en drie jaar later, in 1934, stond de toren er. In het boek "419 x Friesland" door de heer Peter Karstkarel, wordt het bouwwerk genoemd als "een markant teken en verder als een ongeleed opgaande toren van gemêleerd rode baksteen met aan alle zijden uurwerken, een piramidedak en expressief gemetselde trappen en bloembakken aan de voet".

Tentoonstelling 'De Survento'

- deel III -

Het was in de maand september 1936 dat voor de eerste keer dit evenement werd gehouden, georganiseerd door het bestuur van Plaatselang Belang met het daaraan verbonden Tentoonstellingscomité. De L.C. deed uitvoerig verslag: "Surhuisterveen is in feesttooi. De lange dorpsstraat is getooid met versierde palen, staketsels guirlanders en eerepoorten. De winkeliers hebben hun étalages een keurig aanzien gegeven en bijna alle bewoners hebben hun gevels versierd, terwijl de midden in het dorp staande toren van een groot aantal lichtjes is voorzien. De aanleiding tot deze drukte en versiering is een te houden winkelweek, waarvan tevens een grootsch opgezette tentoonstelling voor Landbouw, Handel en Nijverheid is verbonden, welke onder den naam Survento is aangekondigd". De voorzitter van het comité, de heer O. Boonstra, opende de tentoonstelling met een toespraak, waarin hij o. a. naar voren bracht, dat hem was gevraagd, of er in Surhuisterveen geen crisis was, omdat men het aandurfde een zoo grootscheepsche tentoonstelling te houden. Zeker heeft de burgerij van het dorp te lijden onder de crisis, maar dat is voor haar geen reden om bij de pakken te gaan neerzitten, in tegendeel, het parool om samen de zaak aan te vatten, is uitgegeven en daaraan heeft iedereen gehoor gegeven". Hierna begaf men zich op weg voor een muzikale rondgang door het dorp. Voorop de muziekvereniging 'De Bazuin'. Toen de stoet halverwege het dorp was, kwam men van het tentoonstellingsterrein aansnellen met de mededeling, dat de groote tentoonstellingstent, oppervakte 1600 vierkante meter, met 96 stands was ineen gewaaid. Onder meer werd de inhoud van een stand met vrij-kostbaar glas en aardewerk, totaal vernield. Maar met koortsachtige haast ging men spoedig over tot de wederopbouw. Er werd van de stands veel werk gemaakt en het leek er wel op dat er een wedijver was tussen de verschillende deelnemers om het mooist en het best voor de dag te komen. De strop van het omwaaien van de grote tent had blijkbaar hoegenaamd geen invloed gehad op de organisatoren en de medewerkers. Gemopperd werd er dan ook niet, alleen gewerkt.

Opening

Het evenement werd officieel geopend door de commissaris van de koning, mr. P.A.V. Baron van Harinxma thoe Slooten, nadat hij verwelkomd was door de voorzitter van het erecomité, de heer P. Eringa, burgemeester van Achtkarspelen. In de openingsrede zei de commissaris o. a. het volgende: "Ik ken Surhuisterveen en zijn omgeving, zij het min of meer oppervlakkig, sedert vele jaren. De heeren moeten het mij ten goede houden, maar aanvankelijk, ik spreek van een tijd ruim 40 jaar geleden, had ik voor die plaats nu juist niet zoo'n bijzondere sympathie. Surhuisterveen en omgeving werd in dien tijd in de pers het meest vermeld in de rubriek "rechtzaken" en aangezien ik destijds als volontair op het parket van den officier van justitie te Leeuwarden werkzaam was, had die plaats bij mij geen goeden klank. Hoe is dat sedert dien tijd veranderd! Ondanks de ongunst der tijden en economischen oorlog, die maar steeds blijft voortwoeden, is het Surhuisterveen gelukt, zich op te werken als een centrum van landbouw, handel en industrie voor een groote omgeving". De commissaris werd hierna toegezongen door

1500 schoolkinderen en met een optocht door het dorp werd de officiële opening besloten. Verder schreef genoemde krant wat er te zien en te doen was; 'Zelfs het artikel voor den man, een heerlijke sigaar, ontbrak niet. Speciaal vestigt Lief tinck de aandacht op zijn 'Rector' sigaren. Hetzelfde is het geval met de hiernaast gelegen stand van den heer K. J. Blauw, manufacturenhandel te Surhuisterveen, die speciaal met de bekende Aa Bé dekens voor den dag komt. Bizonder aardig was het moment, toen de stemmen van de Koningin en van het verloofde vorstelijk paar door de radio weerklonken en de aanwezigen spontaan het Wilhelmus zongen'.

Op 12 september 1936 werd de tentoonstelling afgesloten met een vuurwerk, dit was schitterend en toen het laatste nummer het einde aankondigde met zware canonnades en een vonkenregen, was het een oorverdoovend lawaai. Toen de groote decoratie met de woorden: "Bloeië-Surhuisterveen" viel te lezen, kwam aan het hoera-geroep schier geen einde. Naar schatting hebben 30.000 personen de tentoonstelling met een bezoek vereerd.

Door de tweede wereldoorlog van 1940 - 1945 kwam voorlopig niet een vervolg, maar in 1952 kwam het er weer van. Nadien zouden er nog meerdere volgen.

Bron:

Digitaal-archief Leeuwarder Courant.